

Je dítě jazykový specialista?

V předškolním věku je možné využít obrovský potenciál dětí pro učení se řeči. Všechny děti ho v mateřské řeči téměř beze zbytku využijí. Mají předškolní děti stejnou možnost seznámit se s další řečí? Jaká jsou specifika této věkové kategorie a co musíme mít na paměti, chceme-li začít s výukou angličtiny v mateřské škole?

MGR. MAREK KADLEC

V posledních několika desetiletích se rozšiřuje přesvědčení jazykovědců, že řeč je biologická, tedy vrozená schopnost dětí. Jazyková dovednost je vlastní všem dětem, které ji rozvíjejí spontánně, na první pohled bez většího úsilí. Všechny děti přicházejí na svět s určitými jazykovými schopnostmi. Americký **psycholingvista Steven Pinker** tvrdí, že lidská řeč má jiný design ve srovnání s komunikačními systémy ostatních zvířat. Systém gramatiky nám umožňuje vytvářet nekonečné množství sdělení na rozdíl od ostatních živočichů, např. výkřiků primátů. V lidské řeči neexistuje limit pro počet slov nebo vět.

Toto vysvětlení používáme pro osvojování prvního mateřského jazyka. Děti vyrůstající v jazykově smíšených rodinách však mají podobnou zkušenost i s druhým či dalším jazykem. **Dvojazyčné rodiny** vychovávají své děti **ve dvou jazykových prostředích**. Pro lepší představu si vzpomeňme na česko-slovenské jazykové prostředí, které nás obklopovalo ještě začátkem devadesátých let. Z rozhlasu i televize

jsme slyšeli češtinu i slovenštinu od útlého věku. Pro většinu populace byla srozumitelnost slovenštiny samozřejmostí. Ne tak pro dnešní děti. Pro generaci našich dětí je již slovenština cizím, třebaže velmi blízkým jazykem. Je to dáno nízkou frekvencí slovenštiny v českém prostředí. To, co fungovalo po desítky let, se během jedné generace vytratilo.

! Nejčastější chyby při seznamování s angličtinou u předškolních dětí

Z této zkušenosti vycházejí všechny úspěšné metody seznamování s cizí řečí u předškolních dětí. Velmi módní kroužky angličtiny v mateřských školách však bohužel ve velkém množství případů nevykazují základní postupy pro přirozené učení se řeči v tomto věku.

Jaká je tedy nejčastější chyba při seznamování s angličtinou u předškolních dětí? Je to především nepřizpůsobení formy výuky přirozenému potenciálu předškolních dětí. Dítě v předškolním věku na rozdíl od dospělého člověka ještě **nemá uzavřený vývoj tzv. řečových center**. Dokáže proto vní-

mat řeč jako systém. Tedy podle názoru **profesora Karla Kamiše**, slavisty zabývajícího se mimo jiné překonáváním komunikačních bariér v multietnické společnosti, platí, že pokud na řečové systémy působíme a dítě je mentálně v normě, osvojí si řeč bez problémů. Jestliže překročíme tento biologický věk, řečová centra jsou tzv. obsazena a my se učíme cizí jazyk jako dospělí. S mnohem větší námahou, úsilím a podstatně horšími výsledky.

Postupy pro seznamování s angličtinou by proto v předškolním věku měly akceptovat přirozená vývojová specifika této věkové kategorie. Je nutné z těchto předpokladů vycházet pro plánování obsahu, forem i metod výuky. Jazykové vzdělání musí uplatňovat následující základní principy. Ty v podstatě kopírují proces osvojování prvního mateřského jazyka.

I Základní principy při výuce cizího jazyka

● Schopnost porozumět

Děti rozumějí základním významům mateřského jazyka dávno předtím, než jsou schopné samostatného projevu. Ze stejného principu vychází i výuka cizího jazyka v předškolním věku.

Děti reagují na určitý podnět vyslovený v cizím jazyce, aniž by samy měly jakékoliv sdělení formulovat. Cizí jazyk si poté osvojují stejně přirozeně jako mateřský, děti chápou smysl celých výroků. Učitel dále probouzí motivaci k porozumění mimikou, gestikulací, obrázky, loutkami apod.

U mateřského jazyka je tomu podobně. V prvních dvou letech se dítě soustřeďuje především na rozpoznávání a produkci zvukové, fonologické části řeči, intonaci, přízvuk. Teprve potom si začíná osvojovat gramatickou složku jazyka.

● Využití her a pohybu

Vhodné jsou metody prožitkového a kooperativního učení hrou a takovými činnostmi, které jsou založeny na přímých zážitcích dítěte, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat.

U dětí často vzniká největší motiv ke komunikaci právě při hře. Hra je pro děti nejpřirozenější forma učení. Vhodné podmínky k výuce vytváříme tehdy, pokud jsou hry zábavné a vzrušující a pokud jsou navíc koncipovány tak, aby umožňovaly všem dětem vyniknout. Pohyb je důležitým prostředkem jak k neverbální komunikaci, tak k odreagování.

● Nepřímé učení

Didaktika nemůže připomínat klasicickou výuku se slovy jako prvky. Jazyk není pro děti oddělitelný od reality, kterou zažívají. Rády imitují hlasy z písniček a scének, napodobují postavy z příběhů a jejich způsob vyjadřování. Baví je pohádky, říkanky a hádanky, a tudíž i nové zvuky, které se v nich objevují. Tímto způsobem zapojují stejné oblasti rozumu, které používají k osvojení mateřského jazyka. Dochází k nepřímému, ale nejvíce efektivnímu učení.

● Rozvíjení představivosti

Děti prožívají scénky a příběhy naplno. Učitelé napomáhají vytvářet pohádkové prostředí. Díky vyvinuté dětské fantazii umožňuje gradování příběhů v pohádkách nebo písničkách operovat s cizím jazykem jako s jejich mateřštinou.

● Aktivace všech smyslů

Kognitivní vývoj dítěte stojí na zapojení všech smyslů. Mateřský jazyk si dítě osvojuje prostřednictvím vícesmyslové motivace, stejně tak musíme v předškolním věku přistupovat k předávání cizojazyčných dovedností. Při výuce jazyka děti navíc procvičují manipulační činnosti, konstruktivní a grafické činnosti, jsou využívány i smyslové a psychomotorické hry a hry hudební a hudebně-pohybové.

● Střídání činností

Děti se soustředí jen v rámci minut, proto musí být výuka živá a prostoupená hrou a pohybem. Aktivitu je třeba střídát po pěti až deseti minutách, zařazovat podle potřeby hry podněcující aktivitu dětí i činnosti zklidňující. Je vhodné často uplatňovat aktivity, které jsou dětem známé, zvyšuje se tak jejich pocit sebedůvěry a jistoty.

● Upevňování

Opakováním aktivit děti nacházejí potřebnou sebedůvěru. Děti potřebují potvrdit význam sdělení v cizím jazyce. Je nezbytné si uvědomit, že proces vstřebávání jazyka předtím, než je dítě schopno jazyk vyprodukovat, může být dlouhodobý. Případný stres z mluvení pomůže odstranit sborové opakování písniček či říkanek nebo různé zábavné formy drilu.

● Individuální přístup

Učitel musí v co největší možné míře věnovat individuální pozornost každému dítěti. Důležitou součástí procesu výuky je pochvala. Nečekáme s pochvalou na samostatný projev, dítě chválíme již za pokus nebo správnou (i motorickou) reakci. Uplatňování těchto principů současně pomáhá rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný vývoj, osobní spokojenost a pohodu.

● Přirozené osvojování jazyka je dar přírody

Profesor Jan Průcha ve své nejnovější publikaci o dětské řeči hovoří o přirozeném osvojování jazyka jako o daru přírody neustále přenašeném z pokolení na pokolení a jako o výsledku procesu učení, který je jednou ze základních lidských schopností. Varuje však před příliš vysokými a nereálnými očekávanými kladenými na výsledky klasické výuky angličtiny v mateřských školách. Podle jeho názoru je neefektivnější rodilý mluvčí schopný vytvořit takové jazykové prostředí, které dětem umožní tzv. imerzi, vnoření se do jazyka, podobně jako v prostředí mateřského jazyka. Rodilý mluvčí však musí být v roli pedagoga se všemi znalostmi, schopnostmi a dovednostmi potřebnými pro práci s předškolními dětmi. ■

Autor je ředitelem společnosti Wattsenglish Ltd. Česká republika

I Zajímavé informační zdroje

- Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole (kolektiv autorů v čele se Stephenem Wattsem, VÚP, Praha 2006)
- Dětská řeč a komunikace (Jan Průcha, Grada Publishing, Praha 2011)
- Jazykový instinkt. Jak mysl vytváří jazyk (Steven A. Pinker, Dybbuk, Praha 2009)